

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 6 kron, za pol leta 3 krone in za četrt leta 1 krono 50 vin., — po pošti prejemane pa za celo leto 7 kron, za pol leta 3 krone 50 vin., za četrt leta 1 krona 80 vin. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 80 vin. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserte) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 16 vin., za dvakrat 24 vin., za trikrat 30 vin. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 20. septembra 1901.

Politični oddelek.

Narodna avtonomija.

II.

V sedanjih časih so stari centralisti najvnetejši zagovorniki historično-političnih individualitet. Svoje stališče utemeljujejo s tem, da bi narodno avtonomija povzročila razpad Avstrije. Pač čudno, kako morejo resni politiki tako nespametno govoriti. Ali ne označuje cele notranje politične zgodovine naše države od revolucije leta 1848. pa do zadnjih let ravno boj historično-političnih individualitet zoper državo? Te historično-politične individualitete hočejo biti državnopravno samosvoje. Kaj je češko državno pravo družega, kakor zahteva po državnopravni avtonomiji čeških dežel? Ali se s slavnoznanom resolucijo gališkega deželnega zbora ni zahtevala državnopravna neodvisnost? Ali je bilo morda vojskovanje za državno pravo Tirolske kaka nacionalna akcija? Gotovo ne!

Petdeset let že traja boj historično-političnih individualitet za njihovo državnopravno neodvisnost, a država je doslej vendar zmagovala in danes se lahko reče, da je država to vojno dobila. Zgodilo se je to vsled tega, ker se je z državo borila potreba narodov. Gospodarski interesi narodov, ki se ne morejo zadovoljevati z malimi, vsak razvoj zadržujočimi deželnimi teritoriji, so premagali načelo o državnopravni samostojnosti posameznih „kraljestev in dežel“.

Nazor, da bi narodna avtonomija razrukala stebre, na katerih sloni naša država, je popolnoma napačen. Narodi nimajo ničesar zoper državo, narodi niso državi sovražni. Ta ali oni narod morda države ne ljubi posebno, ali vsi uvidevajo, da državo potrebujejo. To uvidevajo tem bolj, čim bolj napredujejo v razvoju, kar pač dokazuje, da razvoj narodnih individualitet države ne slabi, ampak jo še utrjuje. Boj izvira od tod, ker ne

uživajo vsi narodi pristoječih jim pravic ker tudi najmanjši narod ne prenaša in ne more prenašati krivice, ker tudi najneznatnejši narod neče hlapčevati močnejšemu narodu.

Državni zbor funkcionira še vedno bolje, kakor pa deželni zbori. Od leta 1879. so vsi narodi zastopani v parlamentu, a vzlic vsem babilonskim zmešnjavam, ki nastanejo v parlamentu, veoder ne misli noben narod na abstinenco. Kako vse drugače je v deželnih zborih. Naj se nam pokaže deželni zbor kake dvojezične dežele, kjer se ni že uprizorila abstinenca, iz katerega niso zastopniki slabjšega naroda že zbežali vsled krivic, katere jim je storila večina? To priča, da se mora naša država v bistvu centralistično vladati, zlasti ako je centralizem tudi sodobnim razmeram primerno urejen, to se pravi, omejen. Nespametno pa je zahtevati, naj se vsa Češka vlada iz Prage, vsa Gališka iz Lvova, vsa Tirolska iz Inomosta, vsa Štajerska iz Gradca, da naj o narodnostnih zadevah Čehov sodijo Nemci, o zahtevah Nemcev Čehi, o zahtevah Malorusov Poljaki. To je nezmisel, četudi je historičen. Zgodovina priča, da tiči v tem nezmislu vse zlo. Vsak narod vodi vojno zoper svoje deželne zборе, izvzemši dežele, kjer ima večino, kjer je torej zanj pre-skrbljeno.

Boj za narodno avtonomijo je v prvi vrsti boj zoper deželne zборе in ta boj je državi le v korist, zakaj država se bo le utrdila in ojačila, ako se poleže boj mej narodi, ako postane vsak narod samo svoj gospodar v šoli, v uradu in v cerkvi.

Velikonemške namere.

Ko so se prvokrat čuli pri nas glasovi o ciljih velikonemške politike, do mora namreč Nemčija prodreti do Adrije, zdelo se nam je tako govorjenje smešno in neverjetno. Potem smo izvedeli, da se je svoj čas Bismarck pogovarjal s knezom Gorčakovim, kako bi se razdelila habsburška monarhija. Bismarck je glede na tak načrt

zahteval za Velikonemčijo vse tiste pokrajine našega cesarstva, v katerih rabijo latinske črke in se drže zapadnih cerkva, torej katolicizma in protestantizma. Na tem stališču stoje v Nemčiji še dandanes, in Schönererjanci v Avstriji si hočejo delo olajšati s tem, da bi poprej kolikor možno izpodkopali katolicizem med avstrijskimi Nemci in kolikor možno, tudi med avstrijskimi Slovani, ker bi tem potom olajšali pozneje delo velikonemškemu razširjenju.

A Nemčiji bi sama Avstro-Ogrska niti ne zadoščala, temveč jej je tudi potrebna vsa Rusija, in dandanes zidajo Nemci že Bagdatsko železnico in sicer z namenom, da bi Velikonemčija tudi od vstočne strani zasegla ves Balkan in tako združila avstro-ogrške dežele z Balkanom, Malo Azijo in z deželami, ki se raztezajo od Male Azije proti izhodu. Vodotoki, ki se zidajo, ali ki se imajo zidati na Nemškem, niso le gospodarskega, temveč tudi vojnega pomena, in so jih napravili radi bodočih vojn, zlasti proti Rusiji.

Iz dejanskega delovanja velikonemške politike in iz raznih pojavov moremo presoditi, da se Nemčija hoče v prvi vrsti razširiti v Evropi sami in v bližnji zapadni Aziji. Vse naprave, da se poveča poleg trgovinske tudi vojna mornarica Velikonemčije, dokazujejo brez vsake dvojbe to, da se Nemčija pripravlja za velika dela, za razširjenje svojih sedanjih mej v Evropi in v drugih svetovih. Nemčija v dosego teh namenov deluje na to, da bi se utrdila Turčija, ker jo meni potrebovati proti Avstro-Ogrski in Rusiji.

Istotako podpira Nemčija Madžare; dobrika se njim in podpira njih politiko, da toliko lažje zatirajo nemažarske narodnosti. Kolikor bolj se slabe nemažarski narodi na Ogrskem, tem lažje delo bode imela Nemčija v bodočnosti ob izvrševanju svojih načrtov.

Kjer nasaja Nemčija svoje naselbine, tam se nadeja nacionalno-političnih uspehov; to dejstvo je od velikega pomena za naše, pa tudi za ruske diplomate. A tudi nas Slovence zadeva močno. Nemška gnezda po slovenskih deželah bi takrat, ako bi prišlo do izvajanja nemških naklepov, mnogo koristila Nemcem. Zato mora biti naša skrb, da se ne okrepe in ne pomnože, na veliko škodo našo.

V prvi vrsti, kakor smo omenili, se hoče Nemčija polastiti naše monarhije. Letos je izšla v Berlinu knjižica z naslovom: Naloga Nemčije, kakor velike in svetovne sile. Potreba zahteva, da se v interesu našega cesarstva in vsega Slovanstva seznanimo vsaj na kratko z njeno vsebino. V uvodu pravi pisec med drugim, da je treba Nemcem oči obrniti proti vzhodu; oni imajo samo jednega nevarnega nasprotnika na vsej zemlji, in ta je Rusija! Ker pa ima tudi Anglija le jednega, in sicer ravno istega sovražnika, in ker nimajo Nemci na vsem svetu niti jednega krepkega, zanesljivega in blagohotnega prijatelja, je potrebno, da Nemčija in Anglija skupno postopate nasproti Rusiji.

Jeziki malih narodov, ki niso sposobni za življenje, in ki so torej neopravičeni, morajo takrat prenehati, da ne bodo zavirali sosedov v borbi za obstanek.

Evropa je dandanes po mnenju pisca one brošure premajhna, da bi hranila trajno dve veliki svetovni državi. Doslej so bili v Evropi trije tekmujoči vojni tabori: Romanizem, Germanizem in Slavizem. Med Germanizmom in Slavizmom pa mora priti končno do boja za prvenstvo v Evropi.

Potem piše doslovno: „Samo narodi, ki so veliki po zemljišču, naseljenju, pomočkih in izvrševanih delih, ostajajo na življenju. Ravno tako le taki, ki imajo nekako jednotno, okroženo obliko, katerih meja je kratka v razmeri z velikostjo dežel, in kateri narodi sezajo kar možno, mnogostranski do morja. — Nobena velesila, ki ima moč življenja, ne more trpeti tacega klina v svojem lastnem mesu, kakor ga zaganja Češka med severom in jugom Velikonemčije. — Pridruženje zaveznonemške Avstrije je za Nemčijo življensko vprašanje, kakor komaj katero drugo. V tej ali v oni obliki, najprej v rahli obliki, vsekakor pa brez zastopstva v velikonemškem državnem zboru, je to le vprašanje časa. Ako se nam ne posreči to, bomo morali poviti jadra pred slovansko veliko povodnijo. — Naša prva naloga je v tem, da se pomaknemo zopet k sredozemskemu morju, da vzamemo Trst. — Ker Habsburžani še niso prelomili trozveze, ne moremo vdreti v Donavsko državo; ne smemo pospeševati niti njenega razpada. Ako pa se poruši trozveza prej ali slej, potem morajo biti Nemci pripravljeni in z močno roko poseči vmes in nastopiti dedščino ob Donavi. Glavna stvar pri tem je, da se izvrši to, predno se okrepi Rusija. Jedna glavnih težav bo za Velikonemčijo v tem, kako da odškodujejo Italijo, kajti Primorske in Trsta ne morejo Nemci prepustiti pod nobenimi pogoji. — In ravno načrtani, oziroma v Avstriji letos sklenjeni veliki vodotoki, namreč med Renom, Donavo, Labo, Odro in Vislo morajo vsakomur predočiti naravno, zemljepisno, politično zvezo vseh teh porečij in jo istočasno pospešujejo, to se pravi, spravljajo Avstro-Ogrsko v krog politične sile Velikonemčije“. — Potem ščuva pisec avstrijske Nemce, da naj ne izpolnjujejo nikakih dolžnosti nasproti Habsburžanom.

• Tu smo navedli samo par odlomkov, par misli iz cele brošure, v kolikor so zanimive tudi za nas, v kolikor je dobro, da se poučimo o velikonemških namerah. Ti nemški naklepi naj nas bodre še k večji delavnosti, da vzbujamo svoj slovenski narod, da mu kažemo pot, po kateri naj stopa, da ga poučujemo, da je del velikanskega slovanskega rodu. Potem bode vedel, ako napoči ura odločitve, kaj mu je storiti, potem bode nemška ideja naletela na odpor, kakoršnega mora poroditi samo slovanska zavest in odvažnost.